

PaedDr. Stanislava Jonáková, RNDr. Oldřich Kříž,
PhDr. Mária Šikolová, Ph.D.

Inovace jazykového programu na Univerzitě obrany

**JAZYKOVÁ
PŘÍPRAVA**

Článek je zaměřen na problematiku tvorby jazykového kurikula na Fakultě vojenských technologií Univerzity obrany (FVT UO). Svým obsahem navazuje na práce publikované ve Vojenských rozhledech v roce 2006 a 2007, jež se rovněž zabývaly problematikou jazykové přípravy studentů UO. Analyzuje dílčí výsledky týkající se optimalizace stávajícího jazykového programu předmětu anglický jazyk, jež byly získány dotazníkovým šetřením v průběhu řešení projektu specifického výzkumu (PSV) v roce 2008. Respondenty byli jak učitelé, kteří podle daného kurikula vyučují / vyučovali, tak i studenti, kteří podle něho byli vyučováni.

1. Úvod

Vstupní jazyková úroveň studentů bakalářského studijního programu na UO je značně odlišná jak v rámci ročníku, tak i mezi ročníky. Praxe ukazuje, že jestliže studenti splňují požadavek na vstupní úroveň SLP 1+, jsou vytvořeny vhodné předpoklady k dosažení úrovně SLP 2222 na konci prvního ročníku studia. V dalších ročnících se tak mohou plně zaměřit na přípravu ke zkoušce SLP 3333.

V reálných podmínkách se setkáváme jak se studenty, jejichž úroveň uvedenému popisu odpovídá, tak i se studenty, kteří tuto úroveň překračují, nebo jí naopak nedosahují. Domníváme se, že z uvedených důvodů není vhodné vyučovat všechny studenty podle jednotného kurikula, neboť v něm není možné rozdíly v jazykové úrovni studentů dostatečně zohlednit.

Pro ilustraci vývoje situace v jazykové výuce na FVT lze uvést, že v akademickém roce 2006/2007 se v 1. ročníku začalo vyučovat podle nově vytvořeného *jednotného* jazykového programu, jenž byl i certifikován v evropském systému UNICert. Jeho základ tvořily komerční učebnice pro výuku obecné angličtiny na středně pokročilé úrovni. Nedílnou součástí kurikula byly rovněž vybrané kapitoly z komerčních vojenských studijních materiálů, a také elektronické výukové materiály zpracované vyučujícími CJP. Zpětnou vazbou od studentů i učitelů však bylo zjištěno, že kurikulum nevyhovovalo všem studijním skupinám vzhledem k přílišnému množství učebního materiálu v něm obsaženém. Podobný stav existoval také ve druhém ročníku. Kurikulum obsahovalo velké penzum učiva, pro jehož zvládnutí se učitelé nemohli zaměřit na procvičování řečových dovedností a jazykových prostředků dle konkrétních potřeb individuálních skupin. Tato kurikula nebyla nikdy považována za konečný a neměnný produkt, ale pouze za první etapu dlouhodobého procesu.

2. Průběh projektu „Analýza procesu realizace jazykového učebního programu na FVT UO“

Cílem bylo optimalizovat stávající programy **prvního a druhého ročníku bakalářského studijního programu.**

2.1 Optimalizace kurikula pro 1. ročník

Výchozím materiálem pro realizaci této části projektu se stala obsahová analýza stěžejních dokumentů (kurikulum pro 1. ročník, Rozkaz ministryně obrany č.1/2007, Studijní a zkušební řád UO). Následně byly analyzovány vstupní znalosti studentů prvního ročníku z předchozích dvou let.

Podkladem pro získání relevantních dat vztahujících se k vhodnosti kurikula pro 1. ročník byly dotazníky určené dvěma odlišným skupinám respondentů:

- vyučujícím, kteří podle stanoveného kurikula vyučují / vyučovali, přičemž cílem dotazníků bylo vyhodnotit kurikulum pro 1. ročník za akademický rok 2007/08 (k dispozici byl dostupný vzorek učitelů, tj. 10 vyučujících v 1. ročníku);
- studentům, kteří podle něho byli vyučováni (60 respondentů); cílem dotazníku bylo získat údaje o jejich subjektivním hodnocení jazykového učebního programu v 1. ročníku bakalářského studijního programu na FVT (např. míra náročnosti kurikula, funkčnost kurikula z hlediska splnění vytyčených výukových cílů a míra spokojenosti studentů s kurikulem).

2.2 Optimalizace kurikula pro 2. ročník

Rovněž tato část projektu zjišťovala vhodnost kurikula z pohledu učitelů i studentů, a to u 2. ročníku. Podobně jako u 1. ročníku byly podkladem pro získání údajů dotazníky pro dvě skupiny respondentů:

- Pro vyučující, kteří podle stanoveného kurikula vyučují / vyučovali; cílem dotazníků bylo
 - a) vymezit povinná a nadstavbová témata pro jednotlivé semestry 2. ročníku (k dispozici byl úplný vzorek učitelů, tj. 12),
 - b) vyhodnotit přiměřenost vymezených témat pro letní semestr 2. ročníku (k dispozici byl dostupný vzorek učitelů, tj. 8 vyučujících v 2. ročníku).
- Pro studenty, kteří podle nich byli vyučováni (48 respondentů); cílem dotazníku bylo získat údaje o subjektivním hodnocení kurikula pro letní semestr 2. ročníku. (např. míra náročnosti kurikula, funkčnost kurikula z hlediska splnění vytyčených výukových cílů a míra spokojenosti studentů s kurikulem).

3. Výsledky získané šetřením

3.1 Vyhodnocení kurikula 1. ročníku z pohledu učitelů

Dotazníkového šetření zaměřeného na vyhodnocení kurikula pro 1. ročník se zúčastnilo 10 učitelů skupiny anglického jazyka FVT CJP.

Téměř 89 % učitelů uvedlo, že nepostupovalo podle předepsaného kurikula v plném rozsahu. Nejčastějším důvodem bylo nedodržení plánovaného počtu hodin výuky (66,7 % respondentů) a nedostatečná vstupní úroveň anglického jazyka (44,4 % respondentů). Pouze v jedné skupině s relativně vysokou úrovní jazykových znalostí bylo možné se plně věnovat zadaným vojenským tématům, z obecných témat byla vybírána jen ta, která činila potíže. Naopak v nejslabší skupině se podle stanoveného kurikula nedalo vyučovat vůbec a musela být zvolena učebnice na nižší úrovni pokročilosti.

Výsledky naznačily, že při opakování učiva 90 % respondentů upřednostňovalo procvičování slovní zásoby a 80 % gramatiku z předchozí hodiny před procvičováním

slovní zásoby a gramatiky za delší časový úsek. Nejčastěji bylo učivo v hodinách opakováno v aktivním řečovém projevu (80 %), dále prostřednictvím písemných testů (60 %) a doplňkových cvičení (50 %). Při opakování učiva vyučující preferovali ústní opakování s celou třídou (80 %) a práci ve dvojicích (90 %) před skupinovou prací studentů (40 %).

Výraznější jazykové problémy se u studentů projeví v produktivních řečových dovednostech, a to podle 80 % respondentů v psaní a 50 % respondentů v mluvení. V receptivních řečových dovednostech větší nedostatky u studentů byly z pohledu 30 % učitelů v poslechu a 40 % učitelů ve čtení. Co se týče jazykových prostředků, větší mezery měli studenti v gramatice (60 % učitelů) a slovní zásobě (50 % učitelů).

Analyzovaná data dále ukázala, že 40 % učitelů zadávalo domácí úkoly vždy a 60 % velmi často. V rámci domácí přípravy 60 % učitelů vyžadovalo od studentů naučit se danou slovní zásobu, přečíst text a vypracovat k němu cvičení; 70 % respondentů kladlo důraz na přípravu krátkých slovních a písemných projevů na určené téma. Poslechy textů a vypracování cvičení k nim byla vyžadována pouze 40 % učitelů.

50 % učitelů pracovalo podle předepsané učebnice English File Intermediate a 40 % podle její novější verze New English File Intermediate. Polovina z nich je probrala v plném rozsahu. Učitelé doplňovali učebnici vlastními materiály. Na další předepsané komerční materiály, jež byly součástí kurikula, jim nezbyl čas a využívali je pouze ojediněle.

Z pohledu učitelů se velmi osvědčila individuální práce studentů (70 % respondentů) a zadávání prezentací (70 % respondentů). Míra osvědčenosti práce ve dvojicích (80 %) a frontální metody (80 %) mírně převažovala nad prací ve skupinách (70 %). Podle téměř 78 % učitelů kurikulum z velké míry splňovalo požadavky na přípravu SLP 2222, přibližně 22 % uvedlo, že ho splňovalo zcela.

3.2 Vyhodnocení dotazníku pro učitele ve 2. ročníku (vymezení rámcového kurikula)

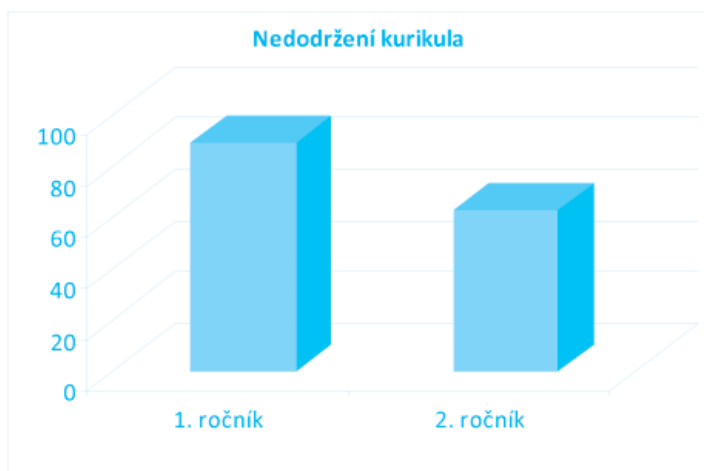
V dotazníkovém šetření zaměřeném na vymezení povinných a nadstavbových témat pro jednotlivé semestry 2. ročníku se účastnil plný počet učitelů skupiny anglického jazyka na FVT UO (12).

Témata byla respondenty vybírána a řazena do jednotlivých semestrů podle stupně obtížnosti převážně z existujícího kurikula pro druhý ročník. Učitelé vycházeli ze zkušeností z vyučovacích hodin s přihlédnutím k zájmům studentů a úrovni jejich jazykových znalostí. Na základě zpracovaných výsledků dotazníkového šetření bylo řešitelským týmem PSV doporučeno zredukovat počet konkrétních tematických okruhů jak pro zimní, tak i letní semestr 2. ročníku. Toto rámcové kurikulum se stalo základním východiskem pro obsah výuky na pracovišti s ohledem na přípravu ke standardizované jazykové zkoušce SLP 3333, a to již od letního semestru akademického roku 2008/2009.

3.2.1 Vyhodnocení rámcového kurikula z pohledu učitelů

Téměř 63 % respondentů uvedlo, že nedodržovalo předepsané rámcové kurikulum v plném rozsahu, a to z následujícího důvodu: 60 % učitelů nemělo dostatek času na zvládnutí kurikula ani při plném počtu odučených hodin, neboť úroveň znalostí studentů nedovolovala probírat učivo rychleji.

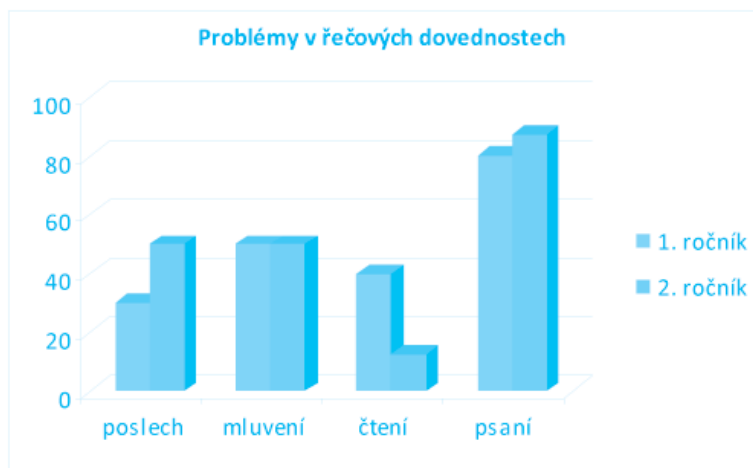
Při opakování učiva bylo upřednostňováno procvičování slovní zásoby z předchozí hodiny (75 % učitelů) před procvičováním slovní zásoby za delší časový úsek (12,5 %).

Graf 1: Nedodržení kurikula v 1. a 2. ročníku

Rovněž na opakování gramatiky z předchozí hodiny byl kladen větší důraz (62,5 % respondentů) než na opakování gramatiky za delší časový úsek (12,5 % respondentů). Nejčastěji bylo učivo opakováno prostřednictvím psaného testu (75 % respondentů) a aktivního řečového projevu (75 % respondentů). Při opakování učiva učitelé preferovali práci ve dvojicích (87,5 %) před ústním opakováním s celou třídou (37,5 %) a skupinovou prací studentů (37,5 %).

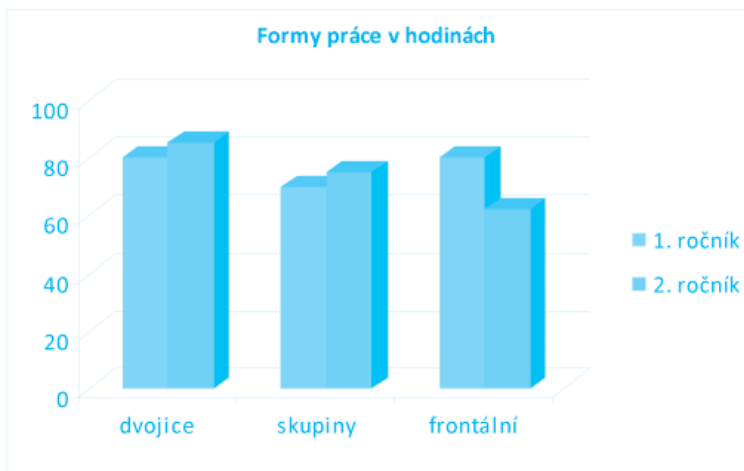
62,5 % respondentů spatřovalo u studentů značné nedostatky v oblasti slovní zásoby, v oblasti gramatiky značné mezery u studentů uvedlo 25 % respondentů; v oblasti receptivních řečových dovedností 50 % uvedlo větší nedostatky studentů v poslechu a 12,5 % ve čtení. Co se týče produktivních řečových dovedností, 87,5 % respondentů spatřovalo u studentů větší mezery v psaní a 50 % v mluvení.

Graf 2: Problémy v řečových dovednostech v 1. a 2. ročníku

Domácí úkoly byly zadávány vždy 70 % respondentů a velmi často 40 % respondentů. V rámci domácí přípravy byl důraz kladen na osvojení dané slovní zásoby (70 % učitelů), přečtení textu (75 %), písemné zpracování určeného tématu (75 %), přípravu krátkého slovního projevu (75 %) a přípravu prezentace (37,5 %).

Jako nejvíce osvědčené formy práce ve vyučovacích hodinách byly uváděny práce ve dvojicích (85 %), práce ve skupinách (75 %) a práce frontální (62,5 %).

Graf 3: Formy práce ve vyučovacích hodinách v 1. a 2. ročníku

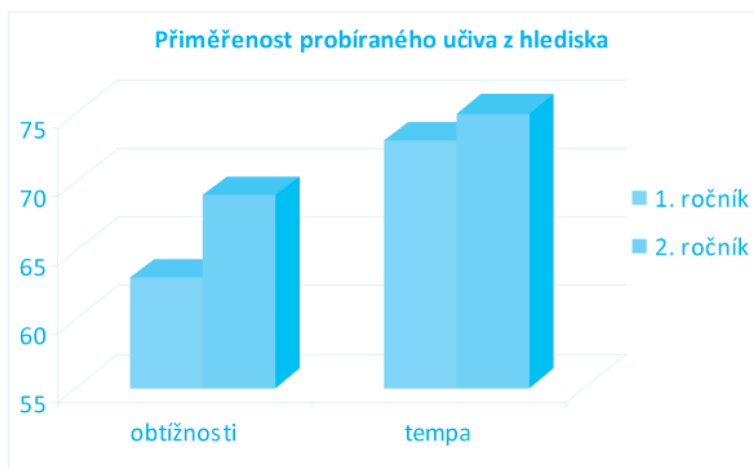
Přibližně 57 % učitelů se domnívalo, že kurikulum zcela splňuje požadavky na přípravu SLP 3333 a téměř 43 % učitelů uvedlo, že požadavky splňuje z velké míry.

3.3 Vyhodnocení kurikul z pohledu studentů

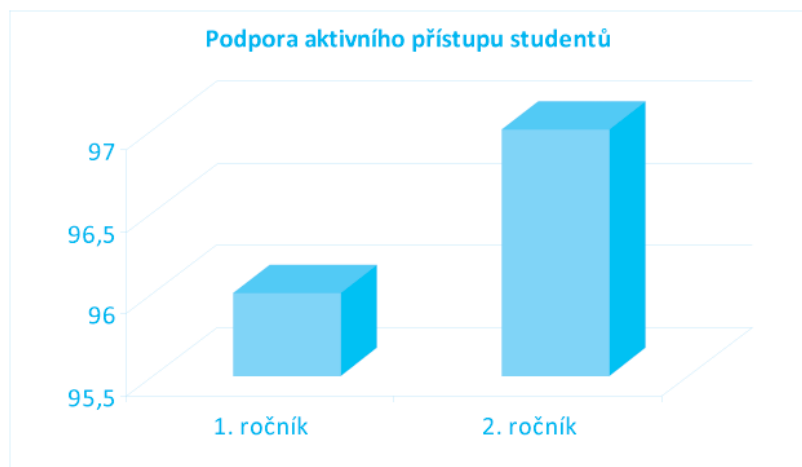
Dotazníkového šetření zaměřeného na získání dat o vhodnosti jazykových programů v 1. a 2. ročníku se účastnilo celkem 108 studentů (z toho 60 studentů prvního ročníku a 48 druhého ročníku). Vzhledem k tomu, že oběma ročníkům byl zadán totožný dotazník, jsou statisticky vyhodnocená data interpretována současně. První údaj v závorce se vztahuje k prvnímu ročníku, následující údaj k ročníku druhému.

Studenti uvedli, že obtížnost probíraného učiva byla zcela přiměřená jejich schopnostem (63 % / 69 %). Rovněž tempo, jakým se učivo probíralo, bylo pro ně přiměřené (73 % / 75 %) a probíraná látka byla opakována dostatečně (88 % / 83 %). Také domácí úkoly byly v hodinách anglického jazyka zadávány zcela pravidelně (57 % / 48 %) nebo většinou (25 % / 29 %) a byly považovány za přiměřeně obtížné (70 % / 75 %).

Podle vyjádření většiny studentů (96 % / 97 %) jsou v hodinách rozhodně nebo spíše podporováni k aktivnímu přístupu a samostatnému úsudku. Všichni respondenti uvedli, že učitelé v průběhu vyučovacích hodin podporují jejich aktivní zapojení bez rozdílu. Z výsledků bylo patrné, že atmosféra, kterou učitelé vytvářejí v hodinách, je velmi přátelská a podporující činnost studentů (83 % / 81 %). Vzhledem k výše zmíněnému velmi pozitivnímu hodnocení byl však překvapující názor studentů, že se jejich úroveň zlepšuje „jen trochu“ (60 % / 52 %). V této souvislosti by bylo vhodné zjistit, co

Graf 4: Přiměřenost obtížnosti probíraného učiva v 1. a 2. ročníku

Graf 5: Podpora aktivního přístupu studentů v 1. a 2. ročníku

studenti považují za „výraznější zlepšení“. Materiály považovali respondenti za spíše zajímavé (70 % / 68 %).

Pozitivním zjištěním bylo, že studenti druhého ročníku se většinou připravovali na SLP 3333 (87 %). Na zkoušku podle normy STANAG 6001 se při výuce anglického jazyka cítilo pouze částečně připravováno 44 % studentů 1. ročníku a 61 % studentů 2. ročníku. Jedním z možných vysvětlení může být fakt, že studenti si pod přípravou ke zkoušce představovali nácvik dovedností přímo pro zkoušku STANAG 6001 a dril předem daných témat, což samozřejmě není cílem hodin angličtiny. Dalším možným vysvětlením je, že studenti mají nejasnou představu o zkoušce SLP 2/3. Bude nutné zjistit, co si vlastně představují pod pojmem „příprava na zkoušku“, kde vidí nedostatky v přípravě na zkoušku, případně které informace o zkoušce jim chybí.

4. Závěr

Výsledky projektu specifického výzkumu 2008 otevřely prostor pro následující zdokonalování kurikula a staly se cenným výchozím zdrojem pro jeho další zpracování v rámci projektu specifického výzkumu v roce 2009.

Východisko ze stávající situace, za níž není možné dodržovat předepsaná kurikula v plném rozsahu, autoři spatřují ve vytvoření několikaúrovňového kurikula, jež bude respektovat vstupní úroveň studentů včetně jejich individuálních potřeb v průběhu studia. Návrh několikaúrovňového kurikula přispěje k diskuzi a k vytvoření koncepce jednotné výuky anglického jazyka na CJP UO.

Literatura (přehled publikovaných výsledků):

- JONÁKOVÁ, S., ŠIKOLOVÁ, M., DVORSKÝ, J. Výsledky analýzy jazykových potřeb vojenských profesionálů AČR. *Vojenské rozhledy*, 2006, roč. 15, č. 2, s. 114-119. ISSN 1210-3292.
- JONÁKOVÁ S., ŠIKOLOVÁ, M. Needs Analysis: Design, Process and Results Interpretation. In *Languages for Specific Purposes in Higher Education*. [CD-ROM]. Brno: Vysoké učení technické v Brně, Univerzita obrany, 2006, ISBN 80-214-3213-6, s. 88-92.
- NUNAN, D. *Syllabus Design*. 11th ed., Oxford University Press, 2002. ISBN 0-19-437139-5.
- RICHARDS, J. C. *Curriculum Development in Language Teaching*. Cambridge Language Education, 2001. ISBN 0-521-8049104.
- ŠIKOLOVÁ, M., JONÁKOVÁ S. Proces inovace kurikula na Fakultě vojenských technologií Univerzity obrany v Brně. In *Cizí jazyk pro účely studia a profese v podmínkách EU*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2006, ISBN 80-7044-818-0, s. 172-178.
- ŠIKOLOVÁ, M., JONÁKOVÁ S. Curriculum Innovation. In *Languages for Specific Purposes in Higher Education*. [CD-ROM]. Brno: Vysoké učení technické v Brně, Univerzita obrany, 2006, ISBN 80-214-3213-6, s. 226-230.
- ŠIKOLOVÁ, M., JONÁKOVÁ, S. Výsledky analýzy potřeb vojenských profesionálů. *Vojenské rozhledy*, roč. 16, č. 2/2007, ISSN 1210-3292, s. 150-154.
- WHITE, R.V. *The ELT Curriculum: Design, Innovation and Management*. Basil Blackwell Ltd., 1988. ISBN 0-631-15151-6.
- <http://www.ujp-acr.cz/>.

Jsem přesvědčen, že pro jednání se státy, jež porušují dohody a pravidla, musíme vypracovat alternativy užití nátlaku, které budou natolik přísné, aby dokázaly změnit jejich chování – protože pokud chceme trvalý mír, potom musí mít slova mezinárodního společenství váhu. Režimy, které pravidla porušují, musí být brány k odpovědnosti. Sankce musí být konkrétní. Musíme být neústupní a zvyšovat tlak – a takový tlak existuje pouze když svět bude jednat ve shodě. Příkladem toho je úsilí zabránit rozšiřování jaderných zbraní, snaha vybudovat svět bez nich. V polovině minulého století státy souhlasily, že budou omezeny smlouvou, jejíž výhody byly evidentní: Všichni budou mít přístup k mírové atomové energii; ti kdo nevlastní jaderné zbraně je jich vzdají, státy s jadernými zbraněmi budou směřovat k jadernému odzbrojení. Jsem odhodlán tuto smlouvu podporovat. Je to nejvýznamnější bod mé zahraniční politiky. Spolupracuji s prezidentem Medvěděvem na snižování amerického i ruského jaderného potenciálu.

**Z projevu Baracka Obamy po převzetí Nobelovy ceny míru,
Oslo, Norsko 10. 12. 2009,
[http://www.whitehouse.gov/the-press-office/
remarks-president-acceptance-nobel-peace-prize](http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-acceptance-nobel-peace-prize) / red**